

August Varenius Heinrich Frisius

Illustrissimorum Locorum. Libri Elleschmoth s. Exodi Decas Septima

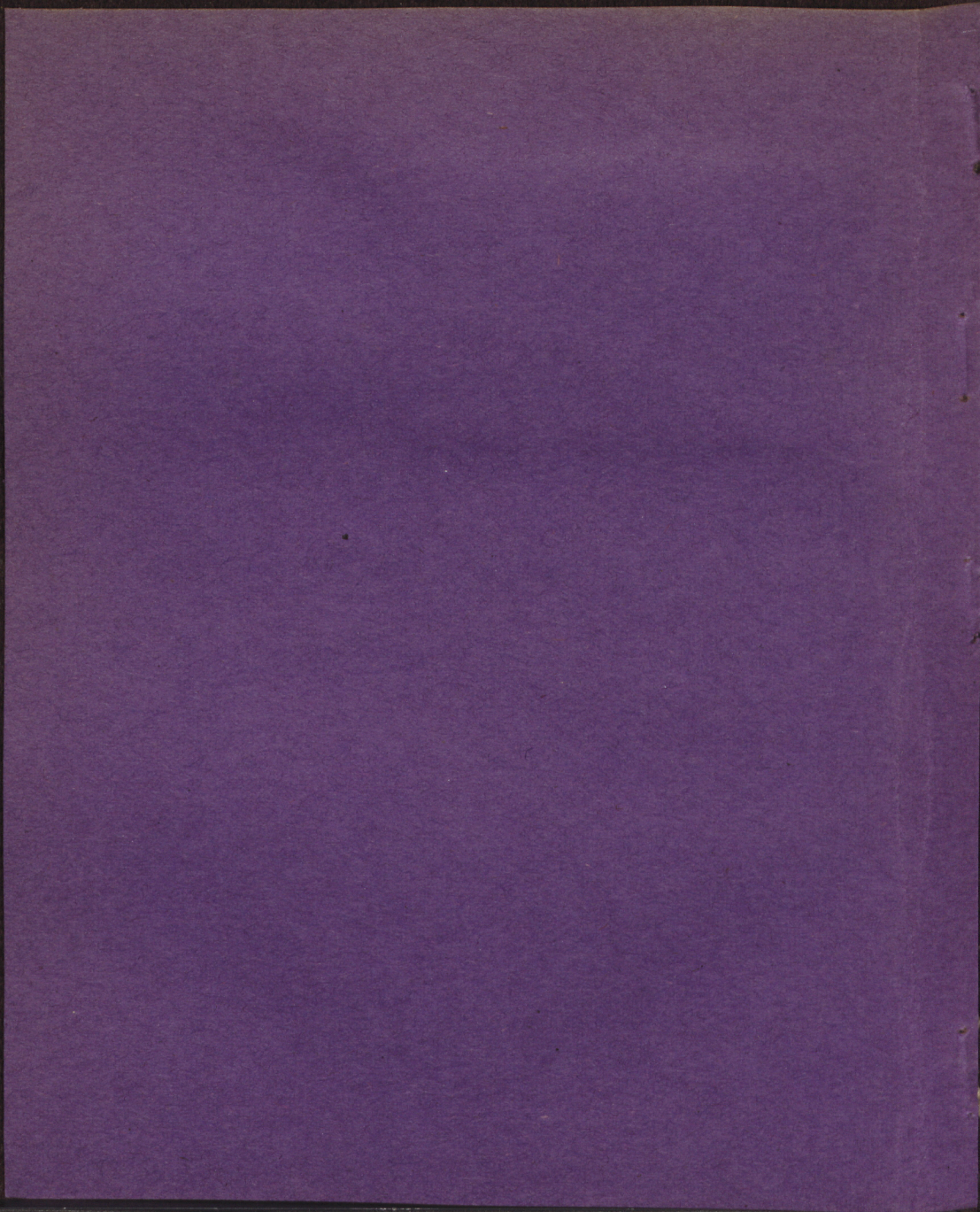
Rostochii: Richelius, 1652

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn739999419>

Druck Freier Zugang

R. u. Mus. 1652
Varennius, August
Frisius, Heinrich

8
ILLUSTRISSIMO-
RUM LOCORUM.

LIBRI ELLESCHMOTH
f. EXODI

DE CAS
SEPTIMA.

Quam

In celebratissimâ Academia

Rostochiensî

כְּשֵׁן מִיּוֹר

PRÆSIDE

AUGUSTO VARENIO,

SS. Theol, D. Hebraicorum Prof, Publ,

Add, 20. Mart.

In Auditorio majori publicè
defendet

HENRICUS FRISIUS,

Rostochiensis.

❧)?(❧

ROSTOCHII

Typis Johannis Richelii, Senatûs Typogr:
Anni c1o 1oc LII,

(XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX)
VIRIS

Nobilissimis, Amplissimis, Consultissimis
DN. CASPARO Bierreggen /
Dioceseos Sverinensis Marschallo digniss.
& Heræditario in *Marsal*/

DN. JOACHIMO Kleinschmidt /
Florentissimæ Reipubl. patriæ Consulibus
gravissimis, meritissimis,

VIRO itidem

Consilio & prudentia maximè confpicuo

DN. TITO Maas / Reipubl. pariter
Patriæ Senatori spectatissimo, dignissimo.

Dn. Fautoribus, Promotoribus, & Evergetis suis,
devoto observantia & obsequij cultu perpetim
venerandis,

Hancce Academicam *γυναικείαν*

In singularis observantia documentum
Benevolentia ac promotionis inci-
tamentum

Reverenter nuncupat

Henricus Frisius,
Rostoch.

Ad Eximium & Præstantissimum
DN. HENRICUM FRISIUM,
 SS. Theol. Studio sum egregium,
 & Phil. Candidatum,
 DISPUTANTEM
de
MOSE LEGATO,

Tu quoq; desertum, montem, flammâq; videbis?
 & tibi nunc Mosis maximus ignis erit?
 Siste gradum, & mecum flammâs mirare loquentes:
 quæ is Mosche, quamvis serius, ustus abit.
 Tu Mosën sequitor! spoliû dabit illa sequela:
 unius arbitrio stet tua palma Dei.

Celerr. inter occup. scripsi

Augustus Varenius.

Ad Præstantissimum Dn. Respondentem.

Mens devincta DEO sacros decerpere flores
 Exoptat, genium verbo recreare JEHOVÆ
 Unus amor: pulchrum est studio hoc caluisse sacro,
Eximius Frisius cautè hæc perpendit & uni
 Christo athleta litat; studiis dabit ille corollam.

L. M. Q. scrib.

Johannes Corfinius D.

Past. D. Mar. & P. P.

Sonneth.

Sonnet.

In die Traurigkeit weicher bey setzen/
 Es wird verjünger von neuen die Welt/
 Flora wil Blumen durch Wiesen und Feld/
 Thäler und Wälder ungleichen bespreiten.
 Frühlings Lust reicher den schönsten Zeiten
 Jeder sich lustig in seinem Begeht
 Billig erweist und fröhlich erhebt/
 Lachende Lüfte die Vögel beschreiten.
 Nun auch Herr Friese in hohen sich übe
 Tugend und Künste er immer geliebt.
 Solches bejahren so mancherley Gaben/
 Die Er läßt blicken. Drum auch an die Hand
 Bald ihn Sophia wird geben ein Pfand/
 Theologia wird auch Ihn wohlhaben.

M. Georgius von Damm/
 von Riga aus Liefland.

Sonnet.

Mit durch Auroren Ruß die Rose breitet aus/
 Beym werthen Azidal/ die purpur-schöne Schöne/
 Als Floren Meisterstück/ für dem wird roht Dione/
 und hauchet den Geruch durch Junon's blaues Haus
 Auf's süßeste von ihr; wie schlecht gleich ist ihr Strauß.
 Herr Friese zeige so auch/ was Söbus große Söhne
 Bey günstiger Natur/ die Meides Hasi nicht höne/
 Weil man sie billig lobt/ er mach sich noch so kraus/
 Von Weißheit ihm erheilt. Sein Thun es alles lehrt.
 Für ihm spricht Herr VARNER. Der glücklich zu den Sternen/
 und in die Nachwelt geht. Der uns mit ihm verehrt/
 Was recht Ebreisch ist/ das dunckle steht von fernem;
 und flucht die heilige Schrifft. Parnassus sproßt den Kranz
 Hievor; und Zynthus rufft ihn zum Ebe-Tanz.

M. Gregorius Michael/

— 6 : (o) : 20 —

DECAS VII.

LOCUS I.

Exod. 3. v. 16.

*Visitando visitavi vos, & quod factum est vobis
in Aegypto.*

Concl. 1. Quid *visitare Dei*? Resp. visitationis divinae *objectum formale*, vel est *personale*, vel *reale*: cum illo, notatur **פְּקִידָתָא רַחֲמִי** seu *visitatio misericordiarum*: cum hoc **פְּקִידָתָא דִּינִי** seu *visitatio judiciorum & irarum*: ibi, eine Gnaden-Heimsuchung; hic, eine Zorn-Heimsuchung: utriusq; exemplum in uno hoc versus membro: distinctè enim Deus ponit 1. *visitationem Israelis personalem*. 2. *onerum Israelis, quae imponebant Aegyptij, reale*. Sed quis conceptus *visitationis abstractae*? Resp. *Decretum instantis & actualis executionis*: vel *promissa federalis gratiae*, vel *dilatæ ex æternæ Dei* **חַיִּים אֱלֹהִים** horribilis pœna: sic quando decernit in instanti, complementum promissi Isaaci Gen. 18. dicitur *visitare* Saram Gen. 21, 1. quando *complementum promissæ liberationis ex Babel* post LXX. annos, dicitur *visitare Israelem* passim in Jeremia: quando jam jam exequitur *pactam Abrahamo promissionem liberationis ex Aegypto*, dicitur *visitando visitare*, hoc loco: sic quando decernit *liberationem*, seu **λύτρωσιν** populo suo, ex infernali tenebrarum regno, intonat Sacharias suum **ἐπισκέψατο**: idq; statim explicat per: **ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ** Luc. I.

Concl. 2. In omni quidem visitatione est **זִכְרוֹן** seu recordatio, & **חֲסֵד** intuitio: at formalitè *visitatio* nec est recordatio, nec intuitio: sed utraq; hæc in illa supponitur. Non e. satisfacit ut interpres, Targumista suo **מִדְּכִרְתִּי וּמִדְּכִרְתִּי** id est, ego recordando *recordor*, quam sequitur Calvinus reddens: *recordando recordatus sum vestri & quid vobis factum fuerit in Aegypto*. Nec Vulgatus reddens: *visitans visitavi vos, & vidi omnia quæ acciderunt vobis in Aegypto*, quem

R

hic

hic planè expressit Lutherus noster: *Ich habe euch heimgesuchet/ und gesehen/ was euch in Egypten widerfahren ist.* At illud *et vidi*, hic non est in fontibus: sed supponitur in cognitione causæ, *ante decretum, visitationis in instanti*, unde Spiritus S. ante hoc, visitando visitavi, supponit jam *intuitionem afflictionis, auditionem clamoris, cognitionem doloris* Israelitarum, quam sequitur *visitatio, & hanc proxime DESCENSUS.*

Concl. 3. *Visitatio personalis* in illustrissimo exemplo describitur in Sachariæ Cantico, ubi 1. promissio *ἡ σωτηρία ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν*, quam *ἐλάλησε ὁ Θεὸς ἐν τῇ καρδίᾳ τῇ αὐτοῦ* *πρὸς τὸν πατέρα*. 2. recordatio pacti seu Testamenti jurati. 3. ejusdem *in instanti proximo executio & complementum* per *ποίησιν λυτρώσεως*: atq; adeò hic perfectissimè describitur *visitatio gratiæ*, in epiphaniâ orientis ex alto per viscera misericordiæ Dei nostri. Confer ulterius de visitatione personali, positum Gen. 21, 1. c. 50, 24. Exod. 4, 31. c. 13, 19. Ruth. 1, 6. 1. Sam. 2, 21. Sach. 10, 3. 1. Sam. 20. 6. Pl. 59, 6. Psal. 80, 15. & 106, 4. Jerem. 15, 15. Esa. 23, 17. De reali formalitèr Thren, 4, 22. 1. Sam. 15, 2. Pl. 89, 33. Esa. 13, 11. Exod. 10, 5. cap. 34, 7. 8. Num. 14, 18. Deut. 5, 9. Esa. 26, 21. Lev. 18, 28. Hof. 9, 9. & parebit quomodo *visitatio personalis* sit *gratiæ*: realis seu criminalis, sit culpæ & iræ in naturali & simplici verbi cum objecto, vel sine, vel cum explicito accusativi signo: alitèr enim se habet constructio intercedente partic. *ut* conf. Jer. 44, 5. 9. & 13. & passim: item intercedente *ut* Jerem. 50, 18. & addatur: *HOMO Deum, & Deus hominem visitat in afflictionibus*: homo ex inferno afflictionum, clamando, supplicando: Deus ex summo celo, exaudiendo, & tùm resp. clamantium, liberationem seu *σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν*: tùm respectu illorum, qui affligunt, horribilem pœnam, utramq; in instanti exsequendam decernendo. Conf. Esa. 26, 16. & super ora.

LOCUS II.

Exod. 3, 18.

Der HERR/ der Ebrer/ hat uns geruffen. So laß uns nun gehen drei Tagereise in die Wästen/ daß wir opfern dem HERRN unsern Gott.

Concl,

Concl. 1. Summa *primæ orationis ANGELI MEDIATORIS*, ejusdemqve DEI ABRAHAM, ISAAC & JACOB 5. absolvitur verbis: *Vidi, audi, cognovi, descendi, & proinde mitto te Oratorem ad Pharonem, & Israelis liberatorem*, ad v. 11. ad quam majestaticam legationis impositionem, cum indignitatis suæ oppositione institisset, Moses, in oratione ANGELI MEDIATORIS secundâ, signum datur, in præfens, EHIEH tecum: *in futurum*, עֲבוֹרַת אֱלֹהִים עַל הָרֹחַ הַזֶּה, v. 22. hîc cum *firmamentum sive legationis ad Israelem & Pharonem*, divinum Nomen Mosche posceret v. 13. occasio datur Orationi tertiâ, quæ ex professio agit de nomine, memorali summi Dei in seculum, & generationes generationum: idq; tum sub notione *nominantis seipsum Dei*, tum sub formâ nominali DEI à generationibus generationum denominandi, v. 14. 15. unde expresso jam nomine specialitèr Deus Mosen instruit ut Oratorem 1. apud SENATUM Israelitarum v. 16. 17. 2. ut Oratorem, in præsentia SENATUS Israelis, apud Pharonem v. 11. sed &, ne totiens frustra habitus Moses, labasceret, addit DEUS *præscientiam eventus futuri* v. 19. 20. ne Israel *sine pretio* exiret, *imperat Deus spoliū Egypti* v. 21. 22. quæ brevis est Αἰδοῦν Orationis ANGELI IHOVAH cap. 3.

Concl. 2. Queritur 1. An illud וְשִׁמְעוּ לְקוֹלִי stet hypotheticè: an categoricè (resp. eventus) propheticè, ac absolutè? Resp. Affirm. 2. ratio est evidentissima accentus membrum distinguentis interpositio, & Mosi confirmatio, qui certus esse debuit fide divinâ de Israelis obedientiâ: quippe quâ suppositâ demum debuit stare coram Pharaone, cum illâ ipsâ suæ gentis *negotia*: uti ergo malè membrum hoc cum versu præcedenti à Vulgato confunditur: ita malè redditur sub formali conditionis resp. actus sequentis, *Daßern sie deine Stimme hören / so soltu mit den Ältesten in Israel hincn gehen zu dem Könige / contra & actus obedientiæ ὁρατάς ἰσχυράς, & actus ingressus ad Pharaonem absolutè prædicitur, & hic imperatur: illo tamen ante hunc supposito, quo sensu intelligenda versio Lutheri: sc. Sie werden deiner Stimme hören / und wenn sie deiner Stimme hören / so solt du mit den Ältesten in Israel / &c. Addimus: verba hæc non stant in sequela Mosi representative Oratoris*

R 2

(uti

(uti antecedentia) *sub signo illius* אִמְרַת עֲרִידָם לְאַמֵּר v. 16. sed in *Oratione absolutâ* ANGELI MEDIATORIS eventum orationis Mosis ad Γερασίου Israelis prædicentis, & cum *instructione* ad Pharonem copulantis.

Concl. 3. Qvaritur 2. *Que ratio* וּבִמְהֵרָה? Resp. 1. *supponimus omne* , uti & , item Geresch carere antecambulonibus *Distinctivis*, uti : & omnibus & distinctivis & ministris : unde hi 3. semper tronum habent in unâ & primâ voce : illi admittunt aliquando liberaliter antecedentes *ministros*. 2. & sunt immediatè inconsistentes : unde 3. quoties in seqvela territorii occurrit Geresch cum antecedentiâ Tlischaktanna, toties, si occurrat vox distinguenda, & excludit illum, qvi alias stare debebat : sublato autem & redit . Qvod regulare in viâ Geresch ad Rbia (sed & ad Pasta : item i-tem) qvi positus est hoc loco *evidentissimus* scil. וְכִמְהֵרָה אִמְרַת וּקְרִי וְכִמְהֵרָה אִמְרַת וּקְרִי : hinc 3. Geresch ante & major est in *potestate distinctivâ* quam : si sequitur, minor : ibi tantum distinguit, quantum & tantum quantum : hîc distinguit *proportione Distinctivi minoris*, in relatione territorialis sequentis. Patet ex hâc collatione & applicatione *vis & infallibilitas hujus accentuationis*.

Concl. 3. Qvaritur 3. *Que ratio positi nominis* אֶלְהֵי הָעִבְרִיִּים? Resp. qvâ scriptionem notatur geminum qvorum unum est יוֹר סִימָן לְשׁוֹן seu *gentile*, terminativum *singularis* : alterum לְשׁוֹן סִימָן seu signum numeri pluralis: licet non nisi hoc loco reperiatur מְלֵכֵי מִלְּכֵי דְמִלְּכֵי seu plenû cum utroq; scriptum : underectè Masoranotavit יוֹרִין בְּכִי מֶלֶךְ. 2. Primus qvi splendido & glorioso Hebræi nomine in scripturis salutatur post caput Eberum, Abraham est : Gen. 14, 13. secundus Joseph Gen. 39, 14. & 17. c. 41, 12. tertius Jonas cap. 1, 9. præter hoc illustre *trifolium Hebræorum*, indefinitè ferè ponitur in Legibus pro individuo vago *gentis Hebrææ*, Exod. 27, 2. Deut. 15, 12. Jer. 34, 9. & 14. inde in plurali *gentem* ipsam ab Eber descendentem notat, qvæ Judæorum postea & Israelis nomine venit : at in Agypto & ipsis Agyptiis Hebræorum nomine : conf. Gen. 40, 15. cap. 43, 32. Exod. 2, 6. & 13. sed & post Exodum à Phi-

à Philistæis, aliisque populis hoc nomine gens Judæorum discreta fuit & nominata conf. 1. Sam. 4, 6. c. 13, 3. c. 14, 11. c. 29, 3. adusq; *Davidem regnantem*, ubi jam IHUDAH & ISRAELIS triumphavit nomen. 3. *Deus Hebræorum*, sub hoc formali, non tam fuit usurpatum nomen Dei, in *Israëlis Ecclesia*, ubi hoc supposito, specialiora erant nomina IHOVAH DEI, Abraham, Isaac, Jacob, &c. quam in Pharaonis aula, unde hoc nomen nullibi summo Deo tribuitur, nisi in *Oratione Moysi coram Pharaone*, de dimittendo *Israele*, idq; ut discretivum veri Dei à *Deastris*, & populi Dei, seu *Ecclesia*, à colluvie mundi seu Idololatrarum *Synagogæ*, planè si hodie idem verus & summus Deus apud Turcorum Tyrannum CHRISTIANORUM DEUS diceretur: quam autem vile hoc nomen, DEI EBREORUM vilissimorum in *Ægypto* capitum, fuit Pharaonis aula: tantum in illo *Israëli* fuit *excellentiæ*, quam sentire coactus est ipse Tyrannus in non siccâ rubri maris morte. 4. Triplex autem est positus hujus nominis יהוה אלרי העבריים Exod. cap. 7. vers. 16. יהוה אלרי העבריים Exod. 5, 3. 3. יהוה אלרי העבריים hoc loco: neq; ratione caret in omni posito præfixus specificationis articulus: sed hanc habet potentissimam emphasin: *Tu, Phario, vilissimos mortalium æstimas Hebræos, eosq; ut celo, & terris invisam gentem indignissimis exerceas molestiis: at scito, hi ipsi Hebræi, quos ut Ægyptus & Æthiopia æstimas, & infra abjectissimos mortalium servos, DEUM habent, & quidem illum Deum, qui est IHOVAH, & qui tibi, quantus etiam tibi, tuisq; sis, & præcepto, & si non Imperium agnoscas, horribili supplicio imperare potest. Et hic ipse IHOVAH Deus illorum, quos ut indignissimè & abjectissimè habes, Hebræorū, imperat tibi: Dimitte populum meum, &c.* 5. Sicut Gereſch distinguit nomen IHOVAH à nomine Dei Abraham, Isaac, & Jacob, c. 3. v. 15. ita idem Gereſ idem nomen gloriosum à nomine DEI HEBREORUM hoc loco: ibi in viâ ad Rbia: hic ad pasta subordinatum territoriali Sakephkaton: quod pasta parvum est in respectu antecedentis absolute distinguuntis: semper enim pasta primum plus distinguit, quam secundum ejusdem magni territorii: illud hic distinguir *Orationis signum*: ואתם אלרי hoc, *propositionis in oratione subjectum*, seu IHOVAH DEUM Hebræorum.

Concl. 5. Quæritur 4. An verbum נִקְרָא hic stet in significacione vocandi, uti reddidit Vulgatus: *DOMINUS Deus Hebræorum vocavit nos*, & post hunc Lutherus: & paulò aliter Chald. qui expressit per: אֱלֹהֵי דִּיחֻדָּא אִתְקִרָא עַל־נַנְנָא id est, DEUS JUDÆORUM (ita Hebræorum nomen reddit) vocatus, vel invocatus est in nobis: an in sensu *obviam fieri, occurrendi*? Resp. 1. hoc loco est נִקְרָא per נ: at c. 5. v. 3. est נִקְרָא per נ utrobiq; tamen eadem constructio intercedente particulâ על. 2. Significatio obveniendi, occurrendi, supponitur in signif. *vocandi, ut generalior*. 2. Qui clamat, occurrit illi quem acclamat, voce, seu clamore: atq; adeò talis acclamatio seu appellatio, est quædam obviatio seu obventio, vel occurso clamantis. 4. Deus Hebræis obviam factus est voce illâ seu Φωνῇ ὤφειλς ex rubo, quam in Legatione Senatui Israelis prædicaverat Moses, atq; adeò voce & prædicatione: sicut ergò v. 16. in concione ad ἑβραῖον Israelis Moses dicit: *IHOVAH אֱלֹהֵי נַרְחָא* statimq; addit illud נִרְמַר: ita hic IHOVAH DEUS HEBRÆORVM obviam factus diceretur: quando? *vocando, & prædicando Israeli*. 5. vel: obviam factus est nobis, simpliciter, idem quod apparuit, quomodo infra Chald. expressit per אִתְקִרָא נִרְמַר *revelatus est nobis*: occurso inopinato & ὡς δὲ πρὸς μηχανῆς ἐπεφάνη. 5. Rectè tamen ita redditur, ut & vocationis per prædicationem liberationis, & excellentia simul exprimat ac *nomen Israelis*, ut sit hic nexus: *Nos sumus singularissimè & specialissimè populus viventis Dei*, seu *populus דִּיחֻדָּא*: hic דִּיחֻדָּא specialissimè nos in populum assumpsit, nos ab eo vocati, ab eo denominati, ejusdemq; cultui obligati, & nunc denuo singularitèr appellati sumus. Cujus etgò Dei *populus sumus*, ei aliquando cultum sacrificiorum in deserto postulanti parendum est, & proinde ibimus itinere tridui in desertum illud & sacrificabimus IHOVAH Deo nostro &c. conf. *positus אִתְקִרָא passivi* interced. partic. על.

Concl. 6. Quæritur 5. Quæ ratio improporcionatæ membrorum quantitatis? Resp. 1. quot membra: tot actus duo sc. atq; adeò intensivè tantum definit Atnach: quantum in suo membro Sylluk, 2. actus membri 2. plura habet *syncategorematica*, atq; adeò

deò est amplior integralitèr & extensivè. E. & membrum. Non potuit ergò alihi poni: quam voce secundà. Qvarit. 6. *Quomodo Moses & Senatus Israelis jubeantur dicere comm Pharaone, cum solus Moses Orator fuerit?* Resp. Moses fuisset Orator principalis, λόγῳ καὶ ἔργῳ; Senatus Israelis, & comprobatione, & suffragio, atq; adeò omnes illi loquebantur per os Mosis, velut, ἀρχὸν καὶ λυτρωτὴν: unde est numerus in oratione pluralis, neq; enim suo: sed omnium nomine locutus fuisset Moses. Licet autem nullibi postea legatur, Mosen stipante Senatu Israelis ad Pharaonem ingressum, Aarone, ut expeditioris linguæ, adjuncto Oratore, & Mose miraculis λόγον confirmante, vix tamen dubium, quin in honorario Seniorum Israelis comitatu, & quadam tutiori custodiâ ingressi fuerint. Moses & Aaron, maximè, cum Senatui Israelis obscurum esse non potuerit, ex computatione 400. annorum Gen. 15. instare jam liberationem ex Ægypto, & illud Patriarcharum solitum: פקוד יפקוד Gen. 49. & 50. jam adimplendum per illud פקוד פקרת c. 3, 16.

Concl. 7. Qvar. 7. *An in actus sacrificij in deserto, tridui itineris intervallo ab Ægypto, fuerit pretextus & simulatio, cum reticentiâ veræ causæ itineris, quæ erat perfecta Israelis ex Ægypto liberatio, & in terram Canaan introductio.* Resp. 1. actus sacrificij in monte Sinai jam ante signum datum erat futura Exodi c. 3, 12. & post Exodum habuit illustre complementum c. 10. & 24. Non ergò hic inanis fuit pretextus, vel simulatio, vel ulla Sophistica seu fallacia: sed Deus postulavit à Pharaone commeatum totius Israelis ad iter tridui, causâ sacrificandi, & suum populum poposcit ex jure, debitum sibi cultum, & religionem, quæ est suprà purpuratorum terrestrium interdicta. Inst. At in intentione Mosis & Senatus Israelis jam tùm ex revelatione id fuit, quod Pharo subesse non falsus suspicabatur, cap. 10, 8. 9. 10. *Echerda/ob ihr nicht böses für habt.* Resp. 1. Sufficit & causam subfuisse cultus & sacrificij: atq; adeò nihil hic simularum, nec Deus obligatus fuit, ad omne consilium parefaciendum Tyranno, & detentori iniquissimo, licet ex præscriptione longissimi temporis in foro terrestri satis tuto Domino. Dominium Pharaonis in Israelitas non debbat fraudare postulatum cultus divini æqvissimum, & tùm verbo & tùm

tum miraculis edoctus Pharo ignorare non debuit, hanc legationem, & profectionem imperatam esse à Deo exacto ab eodem extra Egypti fines sacrificio: satis ergo à calumnia simulationis tutus Mosche ac Senatus Israel, & inexcusabilis Pharaos: neq; sapientissima & iusta voluntatis divinæ cum Israele, apud Pharaonem, revelatio, est simulatio: quin denegato tridui itinere ad sacrificandum, magis induratio innotescit Pharaonis: quam postulato totali com meatu totius Israelis: licet autem idem quod erat in consilio Dei & intentione Mosis metueret Pharaos, ille tamen metus & diffidentia oriebatur ex tyrannide, & conscientia dominationis iniquissimæ. 3. Sciebat Deus neutrum permissurum Pharaonem, atq; adeo liberum Deo fuerit id postulare, quod levius. 4. Israel erat primogenitus summi Dei ab eodem Deo vocatus specialissimè: debuit ergo Pharaos hunc Deo postulanti absolutè cedere.

LOCUS III.

Exod. 3, 19.

Ich weiß, daß euch der König in Egypten nicht wird ziehen lassen/ ohn allein durch eine starke Hand.

Concl. 1. Apprimè notetur illud **וְאֵיךְ יֵדְעֵנִי** emphaticè Sakphkatonatum, per quod & postulatam superius de migrando causâ sacrificij, & iudicium Dei in indurando Pharaone liberatur à calumnia. Qui enim omnia immobiliter cognoscens sciebat rerum liberos & contingentes eventus, sive postularetur saltem migratio ad sacrificium, sine ad totalem Exodum liberè alterum postulare, vel sine simulatione Tyrannum poterat celare: sic qui indurat **וְעָרָאֵם**, non indurat absolutè & arcanâ voluntate antecedente: decreto absq; finalis resistentiæ suppositione fabricato, & beneplacito ratione etiam mediocum: sed saltem voluntate consequente, ubi reprobatio & induratio actus sunt incommunicabiles tremendi iudicii divini, atq; adeo per hoc **וְעָרָאֵם** jam supponitur Pharaos induratus à seipso & Diabolo, & planè **Κεῖν ὁ κατακλησόμενος εἰς ἀπώλειαν.**

Concl. 2. Objectum illius **וְיֵדְעֵנִי** est resistentia Pharaonis indurati, ex quâ non dimissurus erat Israelitas ad abeundum. Quid autem

autem illud יתן לך? an idem qvod יתן לך? Affirm. planè & Gen. 20, 6. לך לא נתתך לנגוע אליה. propterea *non misit te*, (vel; non tradidi te,) ad attingendum illam. Neq; malè per לך יתן לך explicat Rabbini: uno verbo: Non permissio, seu, non datio, est cohibitio intenti: datio seu traditio, est non cohibitio, & sic Deus ὡς ἐνδεσμεύσας ἐς τὴν ἐκτέλεσιν, ut vindex vincibilium per gratiam culparum. Hoc loco יתן לך idem qvod יתן לך.

Coucl. 3. Sed quid illud יתן לך? An illud יתן לך per *nisi*, vel: *ohn allein*? placuit hoc Luthero, Calvino: sed & Vulgato, imò & Græco: ἐὰν μὴ ἂν ἁπλῶς ἀπὸ αὐτοῦ, neq; videntur deesse rationes, i. contextus proximè ponens remedium vers. 20. 2. futura ex alterius interpretationis hypothese contradictio: proximè enim sequitur: Post illa (mirabilia sc. mea) dimittet vos. 3. eventus hujus specificatio. 4. acceptio יתן לך pro nisi. 5. contra illud: יתן לך seu *præcognitam Tyranni ἀνταρτίαν*, *resistentiam opus erat firmamento & ad constantiam argumento*, ut certi & securi felicitis exitus, firmi starent contra indurati Pharaonis resistantiam, qvod erat futura Israelitarum per manum validameductio.

Concl. 4. Cœterum non ita res est expedita: etenim obstat acceptio illius particulæ Grammatica: יתן לך pro *nisi*, seu pro יתן לך familiare Hebræis supponit Calvinus: at non malè idem negat. Drusius: atqve adeò simpliciter juxta literam sonat: ne qvidem, *manu valida*. Instant. sequitur in v. 20. יתן לך אתכם. *post hæc dimittet vos*. Resp. aliud est illud יתן לך: aliud שלח: nec qvi *superiori robore & brachio coactus* dimittit seu שלח: dici statim potest להלך רשות: sic aliud est, *educere Israelem ex Egypto manu forti*: aliud *licentiam ei facere abeundi*, aliud *nolentem volentem, invitum & coactum potentiori brachio dimittere populum*. Deus manu validâ seu χεὶρ ἰσχυρὰ, eduxit Israelem: Pharaon, post ultimam plagam dimisit qvidem, imò extrusit: conf. Exod. 6, 1. & cap. 11, 1. terrore validæ illius manus, populum: sed extra illud instans *invitus, coactus, sine plenariâ abeundi licentiâ*, unde coacto exercitu infectus est eos ad usq; rubrum mare, ubi periit non siccâ morte Tyrannus: porro יתן לך יד seu *manus illa valida*, non dicit forma-

litèr plagas ipsas: sed tremendam summi Dei potentiam, ejus a-
ctus exercitus contra Ægyptios, fuit in decem illis plagis, quibus
gentem illam afflixit ob duritiem Pharaonis. atq; adeò manus va-
lida hic est majestatica Dei potentia in exercitio Ægypti & maris
rubri, ubi *vidit Isruel manum validam, quam ostenderit Dominus in Æ-*
gypto, &c. conf. Exod. 14. 30. 31. & hic ἐπέμπε καὶ αὐτὸς ἐν θάλασσῃ αἰνῶν.
ne quis manum validam ad unam primogenitorum plagam re-
stringat: atq; hoc ipsum summum indurationis signum, quod cum
manum validam in tot plagarum exercitio sentiret, usq; adeò ut
& dimitteret, & extruderet Israelem, non tamen manum illam,
validam serià pœnitentiâ agnosceret, & quem extrudebat terrore
manus validæ in exercitio ultimæ plagæ, sponte Deo tedderet I-
sraelem Dei primogenitum: sed supremum Spiritum in intentio-
ne rebellionis, & Israelis, contra imperantem Deum & avocantem,
detentionis, emitteret, hoc ipso prodens finalitèr induratum, &
αὐτοκράτωρ.

LOCUS IV.

VATABLI INTERPRETATIO.

Concl. 5. Sed paulò alitèr explicat Vatablus: reddens: ego novi
quod non permittet vos Rex Mizraim ut *pergatis, nisi* in manu
forti. Atq; adeò manum fortem Vatablus ponit in maris rubri
miraculo & funere Pharaonis, supposuit sc. permissionem migran-
di Israelis per manum fortem: & adeò cum permissio in exodo
fuerit interrupta expeditione Pharaonis, in Israelem revocandum,
bellicâ, dandam talem permissionem, quæ non fuerit retractata,
quæ permissio fuit perreccionis, atq; adeò manus valida (confer.
Deut. 3, 24. cap. 7, 19. c. 11, 2. c. 34, 12. 1. Reg. 8, 42. 2. Chron. 6, 32.
Neh. 1, 20. Jerem. 21, 5. c. 32, 21. Ezech. 20, 33. 34. Dan. 9, 15. & pate-
bit scrutinium Mosis quâ emphaticas locutiones ætatis-post Mo-
saicæ) in miraculo rubri maris. At Pharaeo mortuus nec permisit,
nec pergere Israelitas cohibuit: atq; adeò & sic illud *וְלֹא* ne qui-
dem reddi potest: cœterum non desunt, qui illud *וְלֹא בִיד חֹקֶה*
explicant negativè *de manu forti Israelitarum*: vos non exhibitis manu
forti, seu armata: sed Deo vos ducente: nec alii, qui *de manu forti*
isr

*Aegyptiorum: Der König in Egypten wird nicht gutwillig gegeben/ daß
 ihr aufzehe/ und daß er euch solches nicht gegeben wil/ ist wegen seiner star-
 cken Hand/ oder Kriegesmacht. Qvomodo Chald. 𐤒𐤍𐤕𐤍 𐤓𐤏𐤕𐤍
 𐤒𐤍𐤕𐤍 𐤓𐤏𐤕𐤍 & Aben-Efra: 𐤒𐤍𐤕𐤍 𐤓𐤏𐤕𐤍 𐤓𐤏𐤕𐤍. paulò aliter R. Hagg. expl. per 𐤒𐤍𐤕𐤍 𐤓𐤏𐤕𐤍. Cæterū
 utraq; hæc glossa absurdissima est, ut patet ex applicatione hujus
 ad locum Exod. 6, 1. & semper manus valida in Israelitarum libe-
 ratione exercita, est solius summi Dei majesticata potentia, conf.
 Exod. 6, 1. c. 13, 9. c. 32, 11. Num. 20, 20. Deut. 4, 34. c. 5, 15. c. 6, 21.
 & passim.*

LOCUS V.

**Denn Ich werde meine Hand ausstrecken/ und Egy-
 pten schlagen/mit allerley Wunder die Ich darinnen thun wer-
 de/ darnach wird er euch ziehen lassen.**

Concl. 1. Manui seu potentia Pharaonis opponitur manus seu
 potentia superior summi Dei, & manui contractæ manus ex-
 tensa, quæ extendi dicitur cum est in illustri & conspicuo vel opi-
 tulandi vel puniendi, vel miracula edendi exercitio: sic porro, ma-
 nus Pharaonis dicit 𐤒𐤍𐤕𐤍 𐤓𐤏𐤕𐤍 non emissurus sum Isra-
 elem: Manus seu majestas & potentia Dei dicit. E. ego 𐤒𐤍𐤕𐤍 seu
 emissurus, & extensurus sum manum meam super Pharaonem, & percu-
 tiam Egyptum omnibus mirabilibus meis, quæ factururus sum in medio e-
 jus, & postea (licet animo perseveranter indurato & refractario, solo
 plagarum terribilium timore) dimittet vos.

Concl. 2. Quæstio illustris hîc est de nexu? vers. 20. & 21.
 Resp. 1. ex Interpretatione Lutheri, Calvini &c. & suppositâ in re-
 solutione versus præcedentis tali conclusione: *Manu valida vos di-
 mittet Pharaos: non extra:* 1 illud est exegeticum & causale: sc. Su-
 per quem extensurus sum potentem meam manum, percussurus
 eundem stupendis & plurimis prodigiis, is tandem hâc manu vali-
 da coactus vos dimittet. At *super Pharaonem* &c. & extra resolu-
 tionem, si enunciatio v. præced. stat in simplici, quæ negativa est,
 formâ illud conclusivum & 𐤒𐤍𐤕𐤍 𐤓𐤏𐤕𐤍, & illatio talis: *Qui non
 dimittit Israellem nisi per manum validam, super illum manus est exten-*
 S 2 den.

dena. At Pharaon non &c. E. super Pharaonem extendenda erit manus mea, seu *דוֹמָזְקִים* majestatica, & *נֶגְדָה* *בְּגִזְיוֹן*.

Concl. 3. At ex hypothesi enunciationis in v. præced. negativæ: talis est illatio: Pharaon ne quidem per manum validam consentiet in vestram discessum, nec emollescet cor durū: sed *כִּי כִן* hoc non obstante dimittet vos coactus tremendis meis in totam Egyptum judicij & plagis terribilibus, atq; hâc ratione illud habet se resp. intenti Pharaonis & Dei, relativè seu oppositivè & adversativè: Intentum Pharaonis in præscientiâ Dei est: nullo modo Israeli dare licentiam migrandi: opponitur huic intentum Dei: ego multiplicatis tremendis in Ægypto prodigijs faciam ut dimittat, imò extrudat nolens volens.

LOCUS VI.

SPOLIUM ÆGYPTI. Exod. 3. v. 21. & 22.

Ich wil diesem Volck Gnad geben für den Egyptiern/ daß ihr nicht leer aufziehet: Sondern ihr sollt silbern und guld den Gefäß/ auch Kleider/ den Egyptiern entwenden.

Concl. 1. Quæstio nobilis est: An Israelitæ spoliando Ægyptios *furtum commiserint*, & an hac ditandi ratio consentanea sit iustitiæ divinæ? Rejicimus 1. qvi *furtum* hîc agnoscunt: sed non *judicandum*: quia Dei mandatum, uti & illos, qvi *extra mandatum divinum* si fuisset, & si *vel clam, vel violentiâ publicâ* surripuissent Israelitæ Ægyptijs bona, nihil hîc culpabile agnoscunt. Rejicimus 2. qvi Ægyptios sine postulatione Israelitarum, obtulisse aurum, argentum, vestes pretiosas asserunt: contra expressè tûm in præcepto Exod. cap. 3, 22. & c. 11, 2. Israelitæ utriusq; sexus jubentur: tûm in complemento Exod. 12, 35. dicuntur *petivisse ab Ægyptijs vasa auri & argenti* &c. Rejicimus 3. qvi donationem hîc agnoscunt, resp. ipsorum Ægyptiorum petentibus donantium, ita ut ex intentione Ægyptiorum proprietas translata sit in donatarios Israelitas. Contrar. illud *וְיָצְאוּ* vers. 21. 2. *וְיָצְאוּ* vers. 22. 3. *וְיָצְאוּ* ibid. interim donationem resp. summi Dei, cujus unicè est mutatio dominiorum, non negamus.

Concl. 2. His suppositis negamus 1. affirm. 2. Objic. 1. *Iustitia*

Justitia tuetur jus suum cuiq; , damnat furtum, fraudes, rapinas. Resp. Et hîc Justitia divina sine fraude, rapinis, furto jus suum tribuit Israelitis. *Objic. 2. Pretextus fuit mutui ad honorandam solemnitatem sacrificii.* Resp. *positio mutui*, potuit id *ex post facto*, intercedente *assignatione juris*, transire in proprietatem possidentis, & unde id probatur? *Objic. 3. Aegyptij potuerunt in Israelitas agere actione furti.* Resp. egissent, vel ut libera gens cum gente, & sic non magis tenerentur tali actione, quam hodie libera natio vel status repressalium vel retentionis (supponitur enim hîc jam possessio apud Israelitas) juribus uteretur, in statum vel regnum aliud. 2. egissent Aegyptii, in foro divino: at hic jam pronunciatum pro Israele: *לֹא הָיָה לְאֶרֶץ מִצְרָיִם מֶלֶךְ*, atq; adeo cecidissent causâ. *Inst. commodatarius rem ad certum usum commodatam surripit, furatur.* Resp. N. si vel summi proprietarii vel judicis autoritate assignetur possidenti. *Inst. Datur tamen spoliū.* Resp. Hoc, quatenus signatur verbo *נָצַלְתָּם* non *formalitèr dicitur furtum*: nec tale est *spoliū*: aliàs fures essent *בְּנֵי מַרְחָמָה מִחֻקֵּי שֵׁלָל*. *Inst. contrèctarunt rem alienam, 2. invito Domino, 3. animo lucrandi.* Resp. 1. nihil horum in *primo actu postulati*. Deus enim mandatum dedit: Israelita animo obsequendi Deo & mercedem accipiendi petiit: Aegyptius petenti, spontè dedit. 2. in possessione Israelitarum *non fuit alienum*: sed proprium tam materialitèr: quam formalitèr: porro ubi est *meum*, ibi non *agnosco invitum Dominum*, & porro, nemo lucratur id quod est suum. Adde: implicat Deum mandasse, quod est verè & propriè culpabile. Igitur jus facti ex mandato: non hoc ex illo judicandum: Sic immolatio Isaaci ex hypothesi, non fuisset parricidium: sed executio mandati divini in innocentè quidem resp. nostri: at non resp. Dei: cujus omne factum est inculpabile: *Alle seine Werke sind Wahrheit und Recht.* Qvis hîc expostulabit?

LOCUS VII.

ROBORATUR THESIS.

Concl. 1. Prothesi roborandâ paucula addimus. *In possessionibus resp. Dei nihil est meum, vel tuum: sed Domini est terra & plenitudo ejus, velut unici & æconomi proprietarii: liberè e. potest trans-*

ferre dominium utile cum proprietate resp. nostri. Israelitæ non rapuerunt alienum: sed acceperunt mercedem, seu debitum, & compensationem ex actionum, pensionum, tributorum, servitutum per tot annos imperatarum, idq; actu judicis: sc. injustissimum fuisset 90. annorum servos, omnibus servitutibus iniquissimè vexatos, exire ריקם s. vacuos sine compensatione. 3. Deus gratiam dedit tùm Israelitis passivè: tùm Ægyptiis activè: Deus item ex jure וַיִּשְׁפֹּט & summæ proprietatis, uti & Judicis, Israelitis assignavit acceptum. Non autem justior est possidendi titulus, quam ex donatione Dei. N. ergò in hoc facto peccatum, & culpabile nullum. Recteq; suos majores à furti actione liberat Aben Esra: יש מהאננים ואמרים כי אבותינו גנבים: id est, *Sunt qui arguunt, quod Patres nostri fures fuerint: sed annon, hi vident, quod expressum fuerit hujus rei mandatum divinum: nec opus est hic quæ- rere quare? quia Deus uti omnia creavit: ita libere dat opus cui vult, uni auferendo: alteri tribuendo: nec quicquam hic est culpe, quia omne illud est DEI.* Ita Rabbinus ille, cui consona planè habet Calvinus.

LOCUS IIX. RELIQUIÆ SPOLII ÆGYPTI.

Concl. 1. Quæritur 1. quid intelligatur per גֵּרַת בִּרְתָּה? Resp. per Hospitam reddidit Vulg. si passivè intellexit, benè: jubentur sc. mulieres Israelitides postulare opes 1. à vicinis mulieribus Ægyptiis, 2. ab illis quæ tum in Israelitarum: tùm Ægyptiarum illarum vicinarum domibus peregrinæ commorabantur mulieribus Ægyptiis מִחוּרָה שֶׁהָיָה גֵּרָה אִתָּה בְּבֵית וְקוֹמוֹדוֹ LXX. generalitèr: αἰθίστης παρὰ γένειον ἡ γυνὴ συστῆσθαι, seu cohabitatrice: Chaldaeus autem per קִרְבָּתָה בִּרְתָּה reddidit. Quæritur 2. An solæ mulieres jussæ sumere spoliū Ægypti? Resp. etiam Viri ex præcepto Exod. 11, 2. memorat autem hic tantum mulieres, quia mutuum poscere ut plurimum est מִכֶּתֶר הַנְּשִׁים. Quæritur 3. An rectè verbum וְשִׁמְרֵם per: & ornabitis? Resp. Neg. notatur congeries auri, argenti, vestium atq; adeò abundans spoliū Ægypti. Quæritur 4. Quæ etymologia in נִצְלָתָם? Resp. 1. Nunc est radicale, &

Dages

Dages non ex radicalis elisione: sed conjugatione: atq; adeo non est Niphal: sed Pihel: non passivum: sed activum: ut רכרתם רכרתם &c. Quær. 5. quæ significatio? Resp. talis, sub quâ sapissimè Deo competit, licet ut plur. in Hiphil. qvi & מציר dicitur simili applicatione Gen. 31. atq; adeo Deus hic fuit מציל seu eripiens opes Egypti per Israelitas מוצרים, ab Egyptiis ממצרים seu evacuatis, nihil hic contra σενών. Chald. per מררן i. e. evacua-bitis LXX. per Κυσκεύασαις de quo Schol. ἄλλα Φησὶ Κυνεπείγεις αὐτοῖς τὴν ἐν τοῖς Κυεύσειν αὐτῶν δυνάμιν; at in lib. vet. edit. Κυλεύσαις ὅδ' Αἰνιπείας: res eadem, sive reddatur Κυεύσαις sive Κυσκεύασαις, sive σκυλεύσαις, sive συλεύπαις: quin teste Theodoro qvæst. 23. in Exodum: τὸ σκεύασαις Symmachus ἡμελιεύσει συλεύσαι, & proxime conveniunt συλεύω σκυλεύω.

LOCUS IX. ALLEGORIA SPOLII ÆGYPTI ex Jure Canonico.

Conl. I. Superfedere possemus his vanitatibus Allegoricis, nisi pasim in vetustis Exemplaribus Vulgatæ editionis marginalis glossa allegaret ex Jure Canonico Diff. 37. c. legimus § sed contra: igitur, ut videat lector, quid ponderis huic allegationi subsit, apponemus unum ridiculum dictum, de dictis melioribus. Legimus de beato Hieronymo, quod cum libros legeret Ciceronis ab Angelo est correptus, eò quod Vir Christianus paganorum figmentis intenderet. Hinc etiã filius ille prodigus in Evangelio reprehenditur, qui de siliquis, quas porci manducabant, ventrem suum replere cupiebat, ex quibus colligitur, quod non est ab ecclesiasticis secularium literarum quærenda peritia: sed contra legitur quod præcepit Dominus filiis Israel, ut exspoliarent Egyptios auro & argento moralitèr instruens, ut sive aurum sapientiæ, sive argentum eloquentiæ apud Poetas inveniremus, in usum salutiferæ eruditionis vertamus. Magi quoq; tria munera obtulerunt Domino, in quibus nonnulli tres partes Philosophiæ volunt intelligi. Judicet Lector, an sit aurum, an siliqvæ ὡν ἡ δτιον δι χοίρει; in hac tropologia, & tamen hæc est illa canonistarum, spiritualis intelligentia.

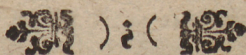
LOC.

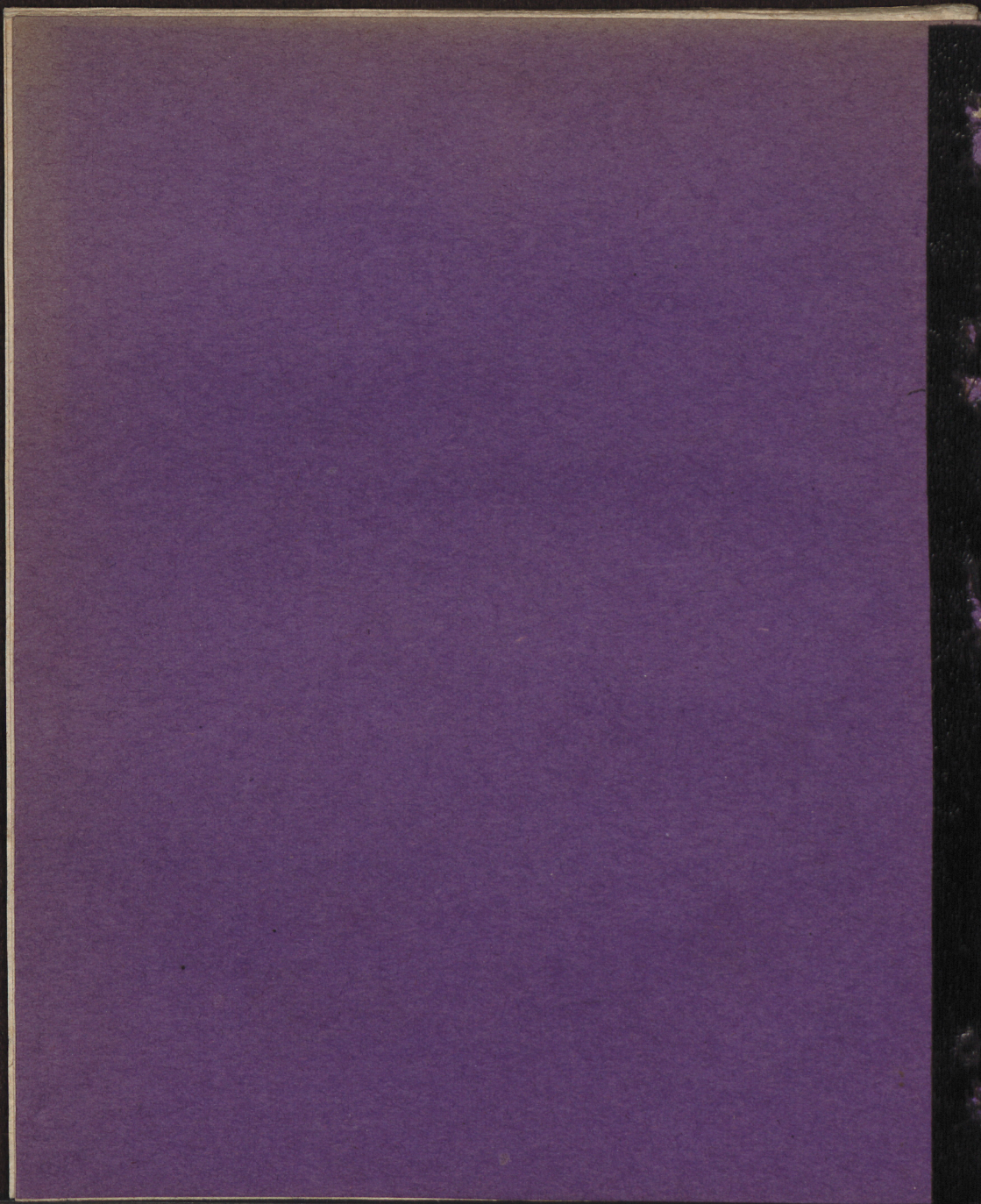
LOCUS X.

Resolutio cap. IV. ex uno Characterē.

Concl. 1. Non negligendus est in Scripturarum resolutione Character argumentorū distinctivus, minusculus ☐ (seu aliquv. ☐) designat enim terminum Orationis hactenus fluentis, & nunc stantis, atq; adeò mutationem argumenti. Sic caput hoc 4. primum ☐ habet ad v. 18. ibi ergò *terminus partis primæ*, quæ tota occupatur in Mosis ad legationem illam continuatâ per c. 3. *instructione*, ulteriori contra *tres exceptiones*, quarum 1. fuit *Israelitarum*, & simplici Mosis sermoni *non crediturorum*, v. 1. 2. *Mosis inepti Oratoris*, ex vicio naturali balbutiei, seu quia esset *gravis ore & gravis lingua*, v. 10. & 11. 3. *Simplicis deprecationis & detractionis* v. 13. confirmatione, per potentissimâ tum *signa*, tum *argumenta*. Porro à v. 18. incipit *pars altera*, quæ tota occupatur in Mosis ad legationem accensione seu comparatione, (tum ad focerum redeundo, veniam abeundi specie honestatis exorando v. 18. 19. tum uxorem & familiam suam abducendo v. 20.) ampliori promissionis ac mardati explicatione, & eventus prædictione v. 21. 22. 23. impedimentorum, legationis remotione v. 24. 25. 26. atq; hic terminus *partis secundæ* expressus est *character* ☐. Inde ergo 3. pars capituli, quæ ad finem usq; instituit *narrationem summariam præstitæ apud Israelitas vocationis*, atq; ita in ipsis fontibus evidens analysis est totius textus.

Concl. 2. Exceptioni primæ de non credituris Israelitis, opponuntur tria signa 1. *Baculi in Serpentem*. (& contra) 2. *Manus leprosa & subito curata*. 3. *Aqua in sanguinem*: exceptioni secundæ seu inidonei Oratoris, opponitur potentia Dei cui facile ex balbis etiam facundissimos oratores reddere: exceptioni tertiæ, ubi, per *Misericordias DOMINI deprecatur*, Moses illam Legati spartam, opponitur, destinatus in Legatione Collega, Ahron, Os Mosis v. 14. Cæterum de his proximè sigillatim agemus.

Concl. i. Superfedere possemus his vanitati
passim in vetustis Exemplaribus Vulgatæ
glossa allegaret ex Jure Canonico Diff. 37. c. le
igitur, ut videat lector, quid ponderis huic alle
nemus unum ridiculum dictum, de dictis meli
beato Hieronymo, quod cum libros legeret Ciceroni
ptus, eò quod Vir Christianus paganorum figmentis
filius ille prodigus in Evangelio reprehenditur, qui
manducabant, ventrem suum replere cupiebat, ex
non est ab ecclesiasticis secularium literarum quæren
tra legitur quod præcepit Dominus filiis Israel, ut e
auro & argento moraliter instruens, ut siue aurum
tum eloquentiæ apud Poetas inveniremus, in usum
vertamus. Magi quoq; tria munera obtulerunt D
nulli tres partes Philosophiæ volunt intelligi. Judic
rum, an siliquæ ὡς ἡ θύρα ἐκ τοῦ ὅρου in hac tropol
est illa canonistarum, spiritualis intelligentia.

the scale towards document

5 non
 חֲנֻכָּה
 sapif-
 tur si-
 eripi-
 seu e-
 acua-
 חֲנֻכָּה
 Cru-
 five
 eodo-
 חֲנֻכָּה

is, nisi
finalis
contra:
appo-
mus de
corre-
nc etiā
s porci
r, quod
d con-
gyptios
argen-
titionis
s non-
it au-
n hac

LOC.